

Anmeldelse

100% fremmed? Levende fortællinger

100% fremmed? Levende fortællinger

Deltagelsesteater på Teater Katapult – Vi ser på dem, og de ser på os

Teateranmeldelse af Erik Exe Christoffersen

100% fremmed? Levende fortællinger på Teater Katapult udnytter den metaforik, som knytter sig til teatermediet. Scenen bliver et udsnit af verden, og tilskuerrummet skaber en form for iscenesat blik på den komplekse forskellighed. Forestillingen, som er et samarbejde mellem de medvirkende og instruktøren Hans Rønne og dramaturg Søren Højgaard, er et godt udtryk for teatret som deltagelseskultur. Det vil sige et fællesskabsrum for konkrete beretninger fortalt fra *de fremmedes* eget perspektiv. Samtidig er det kropslige nærvær og den mulighed for empati, som tilstedeværelsen skaber, helt central for oplevelsen af deltagelse som inklusion – i modsætning til den undertiden ekskluderende optik, som det danske samfund i stigende grad anlægger på de fremmede og flygtninge. Som i stedet her ses som gæster, der skaber et konstruktivt blik på den danske kultur.

Forestillingen er en del af et større, landsdækkende, dokumentarisk kunstprojekt skabt af *Københavns Internationale Teater/ Metropolis* med kurator og fotograf Maja Nydal Eriksen. Frem til 2020 opbygges 250 portrætter og interviews, og de første 100 portrætter blev vist i 20 byer i 2018 og 2019. Samlingen udvides i hver by med 10 portrætter af lokale tidligere flygtninge.

Teatralitet

Iscenesættelsen af de fremmede er både en måde at se nogle særlige mennesker på, en form for selvrefleksion og en måde at se sig selv på. Det fremmede befinder sig altid i en form for udveksling med det velkendte. Og det

samme gør sig gældende for de fremmede, som reflekterer tilskueren, så denne ser sig selv.

Teater består netop i denne form for udveksling af teatrale blikke, hvor vi skiftevis ser noget som fremmedartet, og selv føler en form for fremmedhed i kraft af den andens blik på os.

Scenerummet og deltagerne

Vi kommer ind i det velkendte teaterrum, men her er der sket en symbolsk omvendning. De medvirkende er anbragt forskellige steder på tilskuerpodiet, og derfra betragter de os, som sidder på scenen. Gennem hele forestillingen er det et velfungerende greb. De medvirkende søger fra tid til anden deres plads og går lidt rundt mellem tilskuerrækkerne, hvis visuelle og arkitektoniske installation af muligheder tilsyneladende er ens og derfor potentielle opholdssteder. Men er der en plads til den enkelte? Det er hverken let og langt fra altid muligt at finde sin plads som fremmed i Danmark. Sproget, kulturen, traditionerne og reglerne er ikke ligetil for den enkelte.

Zoran Lekovic, Leyla Oshman Ali, Mina Qaume, Maria Brinks Arianfar, Ashti Ali Hassan og Elina Mercedes Maria Cullen sidder på trappetrinnene på midtergangen af tilskueropbygningen. Der er en svag summen i rummet som fra en flykabine. Forestillingen begynder med, at de taler i munden på hinanden. De bevæger sig rundt mellem rækkerne og undersøger sæderne for om muligt at finde deres plads og sætter sig så forskellige steder i rummet.

Fortællingerne

Her følger blot en lille smagsprøve på de beretninger og kropslige dokumenter som forestillingen serverer:

Ashti er kurder og fra Irak. Hun flygtede som højgravid sammen med sin mand og sit barn for at undslippe henrettelse i Bagdad. De må gå og ride gennem de snedækkede bjerge og når mirakuløst frem til grænsen, hvor hun bliver indlagt på et hospital og føder barnet. Hun får imidlertid ikke lov til at se det den første uge. Endelig bliver hun ført ind på stuen og får at vide, at hun må tage sit barn. Men der er mange, og hun aner ikke, hvordan hendes barn ser ud. Hun bryder sammen, og heldigvis kommer den sygeplejerske, som var med til fødslen, og fører hende hen til den lille dreng, som er hendes. Ashti synger senere Kim Larsens sang *Papirsklip* med sin sarte røst, og tilskuerne synger med: "Livet er langt, lykken er kort. Salig er den, der tør give det bort".

Ashti Ali Hassan / 63 år / kvinde / gift / børn / regnskabsuddannelse i Irak, læreruddannet i Danmark, i fleksjobs / Aarhus / kurder fra Irak / kom til Danmark i 1984 / opholdstilladelse samme år. Fotograf: Maja Nydal Eriksen.

[100% fremmed? Levende fortællinger]

Leyla læser statskundskab og fortæller om barndommen i modtagerklassen. Hun stammer fra Somalia og fortæller om, hvordan hun sammen med sin mor og søster rejste fra hjemlandet over Ægypten og via Tyskland til Danmark.

”Tørklædet har været del af mig og min identitet, siden jeg var 4 år, og det irriterer mig, at verden synes, de vil begrænse mine jobmuligheder på grund af det”.

Leyla Oshman Ali / 24 år / kvinde / statskundskabsstuderende / Aarhus / fra Somalia / kom til Danmark i 2001 / opholdstilladelse i 2010. Fotograf: Maja Nydal Eriksen.

[Anmeldelse]

Maria er fra Iran. Hun danser en sensuel mavedans og fortæller om vanskelighederne ved det danske sprog – primært det at forstå ironi og sarkasme. Hun har en række bemærkninger om det danske sprog, som hun undrende har iagttaget: Hvordan kan en pølse både være noget, man spiser, og noget, man efterlader på toilettet? Er det en form for dansk humor og selvironi?

*Maria Brinks Arianfar / 49 år / kvinde / gift
/ børn / journalist og vært / Mols / fra Iran
/ kom til Danmark 1993 / opholdstilladelse
i 1995. Fotograf: Maja Nydal Eriksen.*

Elina er fra Argentina og kunstner. Hun flygtede fra diktaturstyret med sine børn i 90'erne. Hun udfører undervejs i forestillingen et konkret værk på teatrets væg.

Zoran Lekovic / 35 år / mand / single / lærer på en sprogskole / Aarhus / serbisk baggrund fra Bosnien / kom til Danmark i 1992 / opholdstilladelse i 1995. Fotograf .Maja Nydal Eriksen.

Zoran er fra Bosnien og vild med at spille bordtennis. Han blev drillet, fordi han ikke kunne tale og forstå dansk. Men han blev optaget af rapmusik og lærte sig dansk ved at synge dansk rap af Jokeren.

”Jeg er 100% fremmed og elsker det. Jeg har oplevet den iranske og danske kultur og kan skifte kanal – kulturelt, politisk, socialt og følelsesmæssigt – som det passer mig”.

Afghanske Mina Qaumes oplevede på et asylcenter, at en mor syede sin egen mund sammen i forsøg på at undgå at blive hjemsendt. Hun slutter forestillingen med et digt om stilhed, mens hun går ned ad scenetrappen som en filmisk heltinde.

Dramaturgien

Forestillingen benytter fortællingen, små personlige optrin, sang og dans til at variere, hvad man måske kunne betegne som et musikalsk oratorium. Dramaturgisk er der ikke tale om et egentlig spændingsforløb. Personernes fortællinger og handlinger er vævet sammen, så der bevares en grundlæggende dynamik, og denne forstærkes af den teatrale ramme, som betyder, at vi ser på dem, og de ser på os. Ingen er således 100% fremmede eller hjemlige. Det fremmede relativiseres hele tiden, så vi ind imellem genkender os selv i de fremmedes fortællinger, selvom de så også ind imellem er præget af deres helt unikke skæbne som flygtninge. Forestillingen peger således både på forskelle mellem dem og os og på ligheder. Vi er nomader i kunstens verden. Til slut sidder de seks sammen og citerer et digt af Inger Christensen fra digtsamlingen *Det*.

Deltagelsesteater

Forestillingen kan vurderes ud fra mange forskellige synsvinkler. Der er tale om en form for deltagelsesteater eller virkelighedsteater, som man har kaldt den form for teater, hvor de optrædende repræsenterer sig selv og deres egen virkelighed. Hvad er det for principper, som er styrende for den slags teater?

- 1) De medvirkende dokumenterer nogle flygtningeskæbner som konkrete ansigter. De viser og demonstrerer alle en nødvendighed af selv at repræsentere deres unikke historier i og med at de er personer, som ellers ikke repræsenteres i kunst og kultur. Fremmedhed bliver en relativ konstruktion og et teatralt, personligt, socialt og politisk forhold.
- 2) Sammensætningen af deltagerne viser en stor forskellighed. Aldersmæssigt og som udtryk: Én har en skrøbelig og mærkbar rørende stemme. Én har en sensuel krop og kropsbeherskelse. Én har en disciplineret kropslig beherskelse. Én kan synge rap og samtidig jonglere med en bordtennisbold og et bat. Én har en kunstners autoritet, og én er mørk og tilsløret. I deres forskellighed vidner de om de fremmedes kompleksitet og det, at de formodentlig er lige så fremmede overfor hinanden, som de er over for tilskuerne. Montagen og dramaturgien skaber en form for menneskeliggørelse af globaliseringen.
- 3) Gennem præsentationen sker der en myndiggørelse, som i sidste ende er en form for identitetsdannelse. De medvirkendes deltagelse i prøveprocessen skaber et gruppefællesskab, som breder sig til tilskuerrummet. Dette er ikke baseret på bestemte ideologier, men på empati, hvilket i sig selv har en samfundsmæssig, politisk betydning. Der er tale om komplekse identiteter, som er sammensat af en national identitet, en identitet som flygtning, en fremmedhed som både kan være noget, man skammer sig over, og en form for stolthed samt identitet som personlig talent, en udstråling og et kropsligt nærvær. Desuden indgår teatret i en lokal identitetsskabende proces, som udvider det offentlige rum og fællesskab.
- 4) Forestillingen viser en udvidelse af teatrets muligheder og form: De er ikke skuespillere, men de fungerer alligevel som performere i netop denne kontekst. På samme måde ændres dramaturgens og instruktørens roller sig, og de bliver facilitatorer i en samarbejdsituation, hvor både tekst og iscenesættelse forhandles og udvikles kollaborativt.

Forestillingens kontekst

Deltagerne i projektet *100% fremmed?* repræsenterer de 161.000 mennesker fra 29 lande, som har fået asyl i Danmark de seneste 60 år. Den ældste deltager kom hertil fra Ungarn i 1956, og de senest ankomne er flygtet fra den syriske borgerkrig.

Det er den første større repræsentation og repræsentative historieskrivning af denne befolkningsgruppes komplekse og personlige fortællinger om tilhørsforhold, længsler og drømme, minder om mennesker og steder, holdninger til samfund, køn, kultur og religion.

Udstillingens billeder er super spændende og ofte overraskende iscenesat i forhold til baggrund, diverse rekvisitter og social relation. Fortællingerne er bevægende og dramatiske. At være flygtning er en hård skæbne, men det er overraskende, hvor mange af de adspurgte, der benægter at føle sig fremmede. Det er kun noget, de oplever, når de bliver kontaktet af andre som fremmede. Mere relevant for de faktiske flygtninge er deres oplevelse af at være splittet mellem deres oprindelige kultur og den nuværende.

Fakta

Tekst: De medvirkende i samarbejde med dramaturg Søren Højgaard og instruktør Hans Rønne.

Instruktør: Hans Rønne.

Medvirkende: Seks århusianere og tidligere flygtninge: Zoran Lekovic, Leyla Oshman Ali, Mina Qaume, Maria Brinks Arianfar, Ashti Ali Hassan og Elina Mercedes Maria Cullen.

Forestillingen blev produceret af Teater Katapult i samarbejde med Københavns Internationale Teater/Metropolis og spillede 17.-20. april 2019. Projektet er støttet af Nordea-fonden og Kulturarrangementspuljen i Aarhus.

Fra 2017-2019 har udstillingen været vist i Horsens, Aarhus, Viborg, Vejle, Herning, Bornholm, Aabenraa, Frøslev, Esbjerg, Silkeborg, Rødovre, Aalborg, Skagen, Randers, Lolland-Falster, Flensborg, Sønderborg, Roskilde, DGI-byen og Kvægtorvet i København, Høje Taastrup, Ballerup, Rødovre, Nørrebrohallen, Køge Torv, Amager Kulturpunkt, Islands Brygge og Københavns Rådhushal.

Alle portrætter kan findes i det levende arkiv www.100pctfremmed.dk.

Erik Exe Christoffersen,
lektor i dramaturgi, Aarhus Universitet
